

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

“ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅՈՑ ԼԵՋՈՒԻ
ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԵԱՄԲ 562 ԼԵՋՈՒՆԵՐԻ”

ՆՍՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՋԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ — ԵՐԵՒԱՆ — 1955, էջ 655

Նոյնպէս, նուաճումով միայն շահուած ազդեցութիւնը խոր և տեսական չէ, մինչդեռ մշակութայինով ապահովուած՝ ընդհակառակը։ Այսպէս, Աքսմենեան պետութիւնը, որ 200 տարի իր բուռն ցոյցի տակ պահեց Հնդկաստանէն մինչև Եգիպտոս և Կասպից ծովէն մինչև Պարսից ծոց տարածուող շրջանները, լեզուական տեսակէտէն ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցաւ, որովհետեւ գրականութիւն չուներ։ Իսկ ողորմելի աւրամերէնը, իր ճոխ գրականութեան շնորհիւ, ազդեց մտքով Արևելքի մտաւորական կենսութիւն վրայ։ Մանաւանդ երբայեւրէնը, Աստուածաշունչին միջոցաւ, համաշխարհային ազդեցութիւն գործեց։ Լեզուի պահպանման և մրցման մէջ դիմանալու համար կարևոր ազդակ մըն է նաև ազգային զգացումը։ Պիլճիքայի մէջ դէմ առ դէմ կանգնած են Փրանսերէնը և Ֆլամաներէնը։ Երկուքն ալ բնիկ տարրեր են և ոչ մէկը միասին դէմ թշնամական զգացում ունի։ Բայց քանի որ ժողովուրդը ազգային սեփականութիւն կը նկատէ Փրանսերէնը, ուստի զայն կը սիրէ և ա՛ն կը տարածուի։ Իրլանտայի տեղական լեզուն կը կուռի անգլերէնի դէմ և կը յաղթէ՝ զուտ ազգային պատճառներով։ Շահեկան է դիտել տալ որ Անառեան լեզուաբանական պատմական հարցերը չի դիտեր «Մարքսիստական պատմական դիալեկտիկայի» ակնոցով։ Անառեան եղաւ ազատ մտածող լեզուաբան մը և երբեք չկաշկանդեց իր համոզումները «Մարքսիստական դիալեկտիկայի» արտալեզուաբանական սեղմումներով։

Անառեան լեզուն մը ուրիշ լեզուի վրայ կատարուած ազդեցութիւնը կը ստորաբաժնէ հետեւեալ ձևով. —

- Ա) Փոխառեալ բառեր։
- Բ) Ոճեր և դարձուածքներ։
- Գ) Բերականութիւն և շարահիւսութիւն։
- Դ) Մասնիկներ։
- Ե) Ձայներ (հնչիւններ)։

Անառեան կը հետեի աւանդական ստորաբաժանման։ Փոխառութիւններու արդի ստորաբաժանում մը չէտը պիտի դնէր աւելի լեզուական կառուցումներու փոխառութեանց վրայ։ Ձայներու կամ հնչիւններու փոխառութիւնները աւանդական լեզուաբանութեան կը պատկանին։ Արդի կառուցանողական պաշտօնաւոր լեզուաբանութիւնը պիտի պահանջէր ճնշոյթներու փոխազդեցութեանց ուսումնասիրութիւնը։

Օտար փոխառութիւններու շարքին, Անառեան ամենէն յատկանշականը կը գտնէ փոխառեալ բառերը։ Չկայ ազգ մը որ այս կամ այն լեզուն փոխառութիւններ կատարած չըլլայ։ Այդ փոխառութիւններու թիւը օրէ օր կ'աճի, որքան կը բազմանան միջազգային յարաբերութիւնները։ Հայերէնը կատարած է շատ մը փոխառութիւններ եւրոպական և ասիական զանազան լեզուներէ։ Անառեան հաշուած է թուրքերէնի բառերու թիւը և ընդհանուր գումարը գտած է 29,326, որոնցմէ միայն 6812 թուրքական՝ իսկ մնացեալները մեծաւ մասամբ արաբական և պարսկական, փոքր չափով յունական՝ իսկ աւելի քիչեր Ֆրանսական ծագում ունին, այնպէս որ փոխառութիւններու թիւը մօտաւորապէս 4,5 անգամով կը գերազանցէ բնիկ տարրը։ Այսպէսով, թուրքերէնը իր բառարանին մէջ կը ներկայացնէ զիրար բոլորովին հակասող երեք տարրեր լեզուական դրութիւններ՝ ալթայական, հնդեւրոպական և սեմական։ Ռուսերէնը ունի գերմանական, ռոմանական, նոյնիսկ թուրքական փոխառութիւններ։ Այսպէսով խոնդուած է թուրքական, յունական, սլաւոնական և իտալական փոխառութիւններով, այնպէս որ լեզուի 5150 արմատներէն 1420ը ռոմաներէն է, 1180ը՝ թուրքերէն, 840ը՝ յունարէն և 540ը՝ սլաւոներէն. ուրիշն 3980 բառ փոխառութիւն և միայն 400 բառ բնիկ ալ-

պաներէն, իսկ մնացեալ 770 բառերն ալ անծանօթ են ծագումով: Քիւրտերէն բառերու մեծագոյն մասը օտար է, նոյնը և անգլերէնը՝ որուն բառերուն 75 առ հարիւրը ֆրանսական կամ գերմանական ծագում ունին: Քորէայերէնը ունի 58,717 բառեր՝ որոնցմէ 40,000էն աւելին, այսինքն դարձեալ 75 առ հարիւրը, չինարէն է:

Փոխառեալ բառերը կը բաժնուին երկու տեսակի՝ զբաղան և ժողովրդական: Առաջինները կը կատարուին գիրքերու միջոցաւ, սովորաբար կը մնան ուսումնական շրջանակներու մէջ, հազուադէպ տրեւի թափանցելով ժողովրդային խաւերէն ներս: Բնականաբար, այս կարգի փոխառութիւնները կը կատարուին քաղաքակիրթ ազգերէն: Այսպէս, հին ժամանակ յունարէնը, ապա լատիներէնը, քաղաքակրթութեան միակ լեզուներն էին արեւմտեան ազգերու համար: Արեւելքի մէջ արաբերէնը և պարսկերէնը, իսկ Հեռաւոր Արեւելքի մէջ հնդկերէնը և չինարէնը մեծ ազդեցութիւն գործած են զանազան ազգերու վրայ: Մեր վրայ, քաղաքակրթութեան տեսակէտէ, մեծ ազդեցութիւն ունեցած է յունարէնը, քիչ լատի ստորերէնը: Առաջիններէն ունինք բնական գրական փոխառութիւններ, իսկ երկրորդներէն՝ աւելի քիչ: Յունարէնը այսօր ալ մեծ ազդեցութիւն ունի գիտութեան մէջ, և, ինչպէս յայտնի է, բժշկական բառերու մեծագոյն մասը կազմուած է յունարէնէ, մինչդեռ ընտելածական, գեղաբանական և բուսաբանական բառերը կազմուած են լատիներէնէ:

Փոխառութիւններու մէջ մեծ դեր կը խաղայ նաեւ կրօնքը: Թէ՛ հայերը և թէ՛ պարսիկները կը գտնուէին արաբական գերիշխանութեան տակ, բայց պարսիկները անհամեմատօրէն աւելի ազդուեցան արաբներէն քան հայերը: Հայերը իրենց գիրը, գրականութիւնը և լեզուն անաղարտ պահեցին, իսկ պարսիկները իրենց սեփական գիրը ջնջեցին, գրականութիւնը այրեցին և այլևս պարսկերէն չգրեցին, այլ արաբական այբուբենը ընդունելով, սկսան արաբերէն գրել, խօսակցութեան մէջ իւրացնելով կիսովին արաբ բառեր և արտայայտութիւններ: Հայերը արաբերէնէն փոխ առածն 702 բառ, բայց անոնց մեծագոյն

մասը ուսումնական բառեր են, առաւելաւ բարձրական, որոնք կը մնան գիրքերու մէջ: Հայը գիր, գիրք, գրիչ բառերու փոխարէն չըսաւ հաղթ, գրիքայ, գալամ, ինչ որ պարսիկը կ'ըսէ մինչև այսօր: Պարսիկները ընդունեցին իսլամութիւնը և կրօնքի հետ նաեւ արաբերէն բառերը և գիրը:

Իսկ ժողովրդական փոխառութիւնները կը կատարուին կենդանի կերպով, ճիշդ բերան և շատ աւելի կարեւոր են լեզուաբանական տեսակէտէն, քան նախորդները: Հնդկանրապէս, նուաճուած ազգերն են որոնք փոխառութիւններ կը կատարեն տիրող լեզուէն և փոխառութիւններու թիւը համեմատական է նուաճողներու մշակուած թափան մակարդակին, տիրապետութեան տևողութեան և նուաճողներու հակազդեցութեան հետ: Այսպէս, հայերը պարսիկներու, հռոմէացիներու, յոյներու, արաբներու եւ թուրքերու գերիշխանութեան տակ բազմաթիւ փոխառութիւններ կատարեցին անոնց լեզուներէն, մէկէն աւելի, միւսէն նուազ: Յատկանշական է սակայն որ միայն նուաճողը չէ որ կ'ազդուէ նուաճողէն: Շատ յաճախ տիրող ժողովուրդն ալ կ'ազդուի նուաճողը: Այս ազդեցութիւնը կարծես ունի նուաճուած ժողովուրդին նուաճողին բաղդատմամբ ունեցած քաղաքակրթական չափանիշէն: Հնդկները, տիրելով Հնդկաստանի բնիկներուն, անոնցմէ փոխ առին զանազան բառեր, ինչպէս Եաֆա, փիղ, փղոսկր, ևայլն: Հռոմէացիները, յոյներուն տիրելով, անոնցմէ փոխ առին շատ մը բառեր, նոյնպէս, թուրքերը, յոյներուն տիրելով, անոնցմէ փոխ առին շատ մը բառեր: Թուրքական պաշտօնէութեան յատկանշական բառը՝ էփենօն, փոխ առնուած է յունարէնէն: Թուրքերը փոխառութիւններ կատարած են նաեւ հայերէնէն, ինչպէս՝ փեթակ, խաչ, չափ, իւղ, ևայլն, սակայն անոնց թիւը շատ մեծ չէ համեմատութեամբ յունարէնէն փոխ առնուած բառերու: Գաւառական թուրքերէնի մէջ, հայերէն փոխառութիւններու թիւը հարիւրներու կը հասնի, ինչպէս՝ ճիւղ, առաստաղ, աւանակ, ճոճիկ, ջրորդան, և այլն: Աստաբախի ուսուցիչը հայերէն պանիր բառը կը գործածեն տեղական սպիտակ պանիրը, իսկ ռուսներէն սիրը՝ եւրոպական պանիրը մատնանշելու համար:

Քառեր կան, որոնք զարմանալի ճամբորդութիւն կատարած են երկրէ երկիր: Ընտանի կանկարք արաբերէն կը կոչուի ալ խարսափ: Այս բառը նիւթին հետ անցաւ նաեւ Սպանիա և այնտեղ դարձաւ սպաններէն alcachofa: Սպանիայէն գնաց իտալիա, ուր դարձաւ իտալներէն articiocco: Արիտեղէն անցաւ Ֆրանսա և դարձաւ հին ֆրանսերէն artichault, նոր ֆրանսերէն artichaut, հոլանտերէն artisjok, անգլիերէն artichoke, և ԺՁ. դարուն, Զուիցերիոյ վրայէն Գերմանիա մտնելով, հին գերմաներէն artschoke, erdschocke, նոր գերմաներէն artischocke, Նոյն բառը Միջին դարերուն Իտալիայէն Կրիկիա մտաւ և դարձաւ հայերէնով աղփոխուի:

Փոխառեալ բառերը շատ օգտակար են լեզուաբանութեան մէջ, որովհետեւ համար որ և է ձայնական օրէնքի ծագման թուականը և տառերու ժամանակակից արտասանութիւնը թէ՛ փոխառու և թէ՛ փոխառու լեզուին համար: Հայերէնի մէջ, գրեթէ որ ղ հին ատեն լ նշումը ունէր, որուն պայցոյցն են օտար լեզուներէն հայերէնի և հայերէնէն օտար լեզուներու անցած բառերը և անունները: Օրինակ՝ յունարէն Αλέξανδρος > Ալեքսանդր, հայերէն սաղաւ > պահլաւերէն salār, ղեկ > ասորերէն leqā, ալիւս > վրացերէն ալիքի, Մուսեղ > պարսկերէն Mushli: Այս ղ ձայնը ապա օտաճաւ կոկորդային արգի նշումը, բայց թէ ե՛րբ տեղի ունեցաւ այդ ձայնափոխութիւնը, յայտնի չէ: Մեզի իբրեւ ցուցանիշ պիտի ծառայէ թուրքական Buya սցուլ բառը, որ Թ. դարուն տառադարձուած է մեր մէջ բուղա ձևով: Ասկէ կարելի է նեւ տեսնել որ ղ > ղ (յ) նշափոխութիւնը արդէն կատարուած էր Թ. դարուն:

Անճառեան ւաւանդական լեզուաբանութեան կը հետեւի երբ կը խօսի նշխարներու փոխառութեանց վրայ: Իսկ արգի կառուցողական պաշտօնաւար լեզուաբանութիւնը շեշտը պիտի գնէր աւելի ճնշոյթներու կառուցումովներու փոխառութեանց վրայ, որոնք աւելի լեզուաբանական են և գրութեանական: Թէև Անճառեան քերականական փոխառութիւնները հազուապէս կը գտնէ, բայց տեսնել Uriel Weinreichի Թելադրիչ Գրքը՝ Languages in Contact (լեզուները

շփման մէջ), New York, 1953, ուր կը տրուին շահեկան օրինակներ զանազան լեզուներէ տոնուած քերականական փոխառութիւններու առնչութեամբ:

Օտար ազդեցութիւններու մէկ ուրիշ նախընտան է հրա նուաճուած ժողովուրդը կը խառնուի տիրապետողներու հետ, այնպէս որ երկուքը ամբողջութիւն մը կը կազմեն և նուաճուողները կ'իւրացնեն նուաճողներու լեզուն: Այս կարգի օրինակներ շատ են պատմութեան մէջ: Եգիպտացիները, որոնք շատ պահպանողական ժողովուրդ մըն էին, չորս հազար տարի պահելէ յետոյ իրենց լեզուն, արաբներու տիրապետութեան տակ կորսնցուցին զայն և արաբախոս դարձան: Այսպէս է նաեւ Ասորիքի, Փիւնիկիի, Միջագետքի, Ասորեստանի և Բաբելոնի ժողովուրդներու պարագան: Ֆրանսայի, Սպանիոյ և Բորթուգալի բնիկ ժողովուրդները կը խօսէին տեղական դանազան լեզուներ, բայց հռովմէական տիրապետութեան տակ զանոնք կորսնցնելով լատինախոս դարձան: Ժնևուած և անհետ կորսուած են աքքատերէնը, օուսերերէնը, էլամերէնը, հյոսայերէնը, միտաներէնը, խալդերէնը, հիթիթերէնը, կապադովկերէնը, լուսերէնը, փուլգերէնը և այլն:

Երբ նուաճուածները, մոռնալով իրենց լեզուն, կ'ընդունին տիրողներու լեզուն, նորամուտ լեզուն կը կրէ որոշ ձայնական և քերականական փոփոխութիւններ և նուաճողներու լեզուն կը մնան շատ մը հետքեր՝ որոնք սեփականութիւնը կը դառնան տիրող լեզուին: Ասոնք կրնան ըլլալ բառական փոխառութիւններ, իւրայատուկ նշխարներ, արտասանութեան եղանակներ կամ ձայնատիքաններ, շարահիսական մասնաւոր ձևեր, քերականական արտայայտութիւններ, ռեհր և այլն: Լատիներէնը մտնելով Սպանիա և դառնալով այնտեղի մայրենի լեզուն, ինքն ալ կրեց որոշ փոփոխութիւններ: Օրինակ՝ հին տեղական լեզուի մնացորդը կը համարուի այն պարագան, որ լատիներէն f-ն կը դառնայ սպաններէն h. ինչպէս՝ լատիներէն filius > hijo «որդի», fabulari > hablar «խօսիլ»: արգաւ հին Իպերները չունէին ֆ. Սպանիոյ բոլոր պատկերներ ֆ չունի, և Սպանիոյ բոլոր աշխարհագրական անուններուն մէջ չկայ

բնաւ Բ: Հնդկերէնը տրամբիտեան բնիկներէն փոխ առած է զանկային կոչուած ձայները՝ t, th, d, dh: Լատիններէնը դառնալով Գաղղիոյ լեզուն, պահած է հին կելտական լեզուէն 30է աւելի բառեր, ինչպէս alouette, bec, bruyère, quai, ևայլն: Լեզուական այս երևոյթը հնթաւեթս կը կոչուի լեզուաբանութեան մէջ: Միւսինոյն լեզուական երևոյթի տարբեր ձևաւորումները զանազան լեզուներու մէջ կը բացատրուին հին լեզուի առանձնայատկութիւններով, որոնք ժառանգաբար անցած են սերունդներուն: Այսպէս, լատիններէնի կրած աւելի մեծ ձևափոխութիւնը Յիւանայի և Սպանիոյ քան թէ Իտալիոյ մէջ կը բացատրուի այդ երկիրներու մէջ խօսուած նախորդ լեզուներու ազդեցութեամբ: Այսպէս կը մեկնաբանուին նաև հնդերոպական նախալեզուի կրած զանազան ձևափոխութիւնները Եւրոպայի և Ասիոյ այն երկիրներուն մէջ, ուր ան գործածուած է, իր հետ ձուլելով տեղական զանազան նախաբնիկներու լեզուները: Սակայն, Աճառեան չի լուսաբաներ բոլորովին լեզուական նոր երևոյթներու բացատրութիւնը: Ենթաւեթսը միայն բաւարար չէ ամբողջական լուսաբանութիւն մը ընծիագելու: Լեզուական նոր երևոյթները շատ յաճախ կը բացատրուին կառուցուածքային հաւասարակեռութիւններու պահանջով: Աճառեան եղաւ հմուտ ներկայացուցիչ մը անանդական պատմական լեզուաբանութեան: Թէ լեզուն դրուրիւն է կամ կառուցուածք, այս բնիկուն գաղափարները մուտք չգործեցին իր ըմբռնումներուն մէջ:

30) Անհատական կամքը լեզուի մէջ: — Անհատական կամքը լեզուի մը մէջ արժէք ունի այնքան աստիճան որ հասարակութեան ընդհանուր պահանջքին արտայայտուի է, և յաջողութիւն կը գտնէ ցորչափ այդ պահանջը կը գոհացնէ և կ'ընդունուի ընդհանուրին կողմէ: Այս պարագային անհատին կամքը իր անկախ կամքը չէ, այլ ընդհանուրին կամքն է: Բացարձակ և անկախ անհատական կամքը արժէք չունի լեզուի մէջ: Անհատական կամքի արդիւնք են այն նորակերտ բառերը՝ որոնք ուսումնականներու ձեռքով յորինուած՝ ամէն լեզուի մէջ ալ մեծ ծաւալ ստացած են: Յիւանսերէնի

32,000 բառերէն 20,000ը ուսումնական բառեր են և անոնց թիւը օրէ օր կ'աւելնայ գիտութիւններու զարգացման համընթաց:

Նորակերտ բառերը մեծ ծաւալ գտած են նաև մեր մէջ, Անոնք սկիզբ առած են յունարան զարոցով, Ե. դարու երկրորդ կիսուն և աւելի ուշ, յոյներու իմաստասիրական լեզուի նմանողութեամբ զանազան նախամասնիկներու ներմուծումով (պապ, բաղ, գեր, դեր, վեր, ստոր, տար, տրամ, ներ, պար, հոմ ևայլն): Նորակերտ բառերու բազմացման երկրորդ շրջանն է ԺԺ. դարը, երբ արգային ինքնագլուխութեան զուգահեռ, պէտքը կը զգացուի նաև հայացնելու գիտական և քաղաքակրթական զանազան բառեր: Այս կարգին կը պատկանին շոգենալ, շոգեկառք, հեծանիւ, ապակեղոնացում, երեսփոխան, սաւառնակ, օդայու, օթաբաւ, խմբագրապետ, խմբագրաւու, զարաւանդապետ, վիմաքիպ, ձուլաբան, ծանրաշափ բառերը ևայլն: Այս բոլորը անհատական կամքի արդիւնքն են: Միջոց չունինք գիտնալու թէ ասոնցմէ իւրաքանչիւրը որով գործն է, բայց ընդհանրապէս գիտենք որ արեւմտահայ հեղինակներէն Ռուսինեան, Մամուրեան, Իսթիւհեան, Տէմիրճիպաշեան և ուրիշներ մեծ դեր ունին անոնց յորինման մէջ: Աճառեան չ'անդրադառնար ուսեւերէնէ արեւելահայերէնի մէջ կատարուած ճապաղ և կաղապարափ ներմուծումներու մասին: Սակայն լոնլոնայի դէմ է անոնց երբ կ'ըսէ թէ որեւէ նորակերտ բառ պէտք է զննելու ոգուն հաւատարմութիւնով: Աճառեան կը քննադատէ Մ. Արեղեանը՝ որ, բառակերտութեան մէջ կարգ մը գրական քայլեր անելով հանդերձ, սխալներ գործած է այդ մարզին մէջ: Ապա Աճառեան կ'ընէ ուրիշ հաստատում մը, թէ անհատական կամքը արժէք չունի մասնիկներու, քերականութեան և շարահիւստութեան մէջ: Բայց ներկայ արեւելահայերէնը տարբեր երևոյթ մը կը պարզէ: Արեւելահայերէնը կաղճատի այսօր նոյնիման քերականութեան մէջ, ուսեւերէնէ կատարուած անհարկի ներմուծումներով, և այդ աղճատումները կարգ մը հայաստանեան լեզուաբաններու կողմէ հարստացում կը նկատուին: Աճառեան չի բողոքեր այս երևոյթներուն դէմ:

31) Լեզուաբանութեան բաժինները: — Լեզուն ըլլալով բազմակողմանի երևոյթ մը, կարելի է զայն քննել զանազան անկիւններէ, ըստ որում Լեզուաբանութիւնը ունի իր զանազան բաժանումները: Սակայն, հարկ է գիտնալ նախ թէ ի՞նչ լեզուներ կան կամ եղած են, անոնք իրարու մէջ կը ներկայացնեն որեւէ կապ, կարելի պիտի ըլլար զանոնք խումբերու բաժնել, Այս հարցով կը զբաղի լեզուներու դասակարգումը՝ որ Լեզուաբանութեան առաջին մասն է: Անառեան լեզուներու դասակարգում ըսելով կ'ականարէ լեզուներու ծագումաբանական դասակարգման, որ արդէն ծանօթ է գիտութեան մէջ: Արդի Լեզուաբանութիւնը կը դասակարգէ լեզուները անկախօրէն իրենց ծագումաբանական խնամքիւններէն, զուտ կառուցանողական տեսանկեւով մը: Եւ որ կը կոչուի կառուցանողական դասակարգում: Յիշատակելի են այս առնչութեամբ Սափիրի, Թրուպէցըյի եւ Պէնզիենիսի աշխատութիւնները: Անառեան Լեզուաբանութեան երկրորդ մասը կը նկատէ ծայնաբանութիւնը, որ կը քննէ լեզուի ձայները, զանոնք արտադրող գործարանները, թրտարեման եղանակը, ձայններու կրած փոփոխութիւնը բառերու կամ ժամանակի տեղադրման մէջ, դարերու ընթացքին: Հոս նոյնպէս Անառեան տալիս է լեզուաբանութեան վարժ քեմիստիկէն է: Արդի պաշտօնաւոր կառուցանողական Լեզուաբանութիւնը ձայները չ'ուսուցանալով իբրեւ բնագիտական, բնախօսական, ուսողական ուսուցանող շօշափող նիւթ, այլ իբր զատուցող միութիւններ՝ հնչոյթներ, որոնց պաշտօնն է բառերու իմաստը փոխել: Արդի Լեզուաբանութիւնը կը զբաղի հնչութեանութեամբ քան թէ ձայնաբանութեամբ: Անառեան հետու ձեռքած էր Սոսիւրով եւ Թրուպէցըյով գըլխաւորուած այս մեծ շարժումին: Իսկ բառադիտութեան եւ իմաստադիտութեան կառուածն է զբաղել թէ ի՞նչպէս բառը կը ստեղծուի իբրեւ նիւթի պատկերացման միջոց, անոր կապը նշանակութեան հետ եւ այդ նշանակութեան փոփոխութիւնը ժամանակի ընթացքին: Սակայն, բառերը կը կապուին իրարու որոշ առնչութիւններով եւ այդ առնչութիւնները կ'արտայայտուին

«ՍԻՈՆ»Ի ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓԱԽՍՏՈՍ ԲԻԻԶԱՆԴ

Պր. Մ. Մանուկեան նամակի մը մէջ կը գրէ մեզի. «Կերջերս բաւական ուշադրութեամբ, երկու անգամ, կարդացի Փ. Բիւզանիի Հայոց Պատմութիւնը բայց նորէն հետեւեալ կէտերը լուսաբանութեան պէտք ունին ինձի համար: Ապա կը յիշէ հետեւեալ չորս կէտերը որոնց իւրաքանչիւրին համառօտակի կը պատասխանենք յաջորդաբար:

«Ա. — Գրողին տարիքը (Պատմ. լմացուցած ատեն) — Որոշ է որ Ներսէսը ձեռնադրող Փաւստոսը ինքը գրողն է: Նկատի ունենալով գրողին նկարագիրը կարելի է վստահ ըլլալ որ եթէ ինքը եղած չ'ըլլար, քովասանական ստորագրութիւններով պիտի պատուէր այն անձը որ արժանի եղած էր ձեռնադրութիւնը կատարելու: Բան մը չէ ըսած: Ուստի կը խորհիմ որ Փաւստոսի յիշատակութեան առիթով այդ վերապա-

որոշ ձեւերով, որոնք կը տարբերին լեզուէ լեզու: Այս առնչութիւններու համար ըստեղծուած ձեւերու ուսուցանողութիւնը կը կոչուի ձեւաբանութիւն, որ Լեզուաբանութեան երրորդ մասն է: Իսկ բառերու ձեւէն գուրս անոնց առնչութեան պայմանները իրարու հետ, անոնց դասաւորումը կամ կարգը՝ իբրեւ նախադասութեան անկամ, նիւթը կը կազմէ տարադիտութեան, որ Լեզուաբանութեան չորրորդ մասն է: Անառեան չի շեղիր աւանդական Լեզուաբանութեան ուղիէն: Արդի Լեզուաբանութիւնը կ'ուսուցանալով բառագիտական, իմաստագիտական, ձեւաբանական եւ շարահիւսական կառուցումներ:

Հոս կ'աւարտի Լեզուաբանական Ներածութեան նուիրուած առաջին մասը գրքին: Յաջորդիւ պիտի անդրադառնանք գրքին երկրորդ մասին, որ կը շօշափէ Լեզուներու Դասակարգութիւնը:

ԱՆՈՒՇԱՄԱՆ ՎՐԴ. ԶԴՋԱՆԵԱՆ

(Շարունակելի՝ 5)